

“Like a box of chocolates”

En i bogstaveligste forstand vægtig renæssancebog skrevet af forskere ved Aarhus Universitet

Ole Høiris og Jens Vellew (red.): Renæssancens verden. Tænkning, kulturliv, dagligliv og efterliv. Aarhus Universitetsforlag 2006. 546 s., 298 kr.

Af Kirsten Gomard

Da jeg kikkede indholdsfortegnelsen til Aarhus Universitets store, tunge renæssanceantologi igennem (bogen vejer faktisk over to kilo på min køkkenvægt), kom jeg i tanker om Tom Hanks' banalfilosofiske replik fra den amerikanske film *Forrest Gump* (1994): "My mother always said: Life is like a box of chocolates. You never know what you will get", og den har ikke forladt mig siden. I modsætning til talrige bøger om renæssancens *highlights*, som f. eks. Steffen Heiberg (red.): *Christian 4. og Frederiksborg*, Aschehoug 2006, er dette nemlig en overraskende bog, der omhandler stort og småt vedrørende renæssancetidens tænkning, kulturliv, dagligliv og efterliv, ofte fra for mig uventede vinkler. Udvalgs-kriteriet er, at forfatterne er forskere ved Aarhus Universitet, og hensigten har været at udgive et værk, der kan formidle forskning fra Aarhus Universitet til en bredere offentlighed. Alle Universitetets fakulteter er repræsenteret i bogen, men hovedparten af bidragene stammer dog fra humaniora.

Bogens i alt 25 artikler er fordelt over de fire hovedafsnit, som nævnes i bogens titel, med stærkest tyngde i afsnittene om tænkning og kulturliv. Tematisk spænder artiklerne over hele Europa, men med en vis overvægt til danske forhold. Og hvordan så bære sig ad med at anmelde sådan en mastodont? Jeg er på ingen måde specialist i renæssancen, men som alment interesseret læser betragter jeg mig som en del af bogens målgruppe, og det er fra den position, jeg vil anmelde bogen. Jeg vil totalt subjektivt og uretfærdigt fokusere på det, der har sagt mig mest, og så springe resten over.

Ukendte horisonter

I det første hovedafsnit om renæssancens tænkning åbnede Helge Kraghs videnskabshistoriske artikel "Alkymi og hermetisk kemi fra Severinus til Borch" for mig ukendte horisonter i en interessant beretning om den tidlige eksperimentelle kemi, der havde som sit mål ikke bare at lave guld, men nok så meget at fremstille medicin: en naturvidenskab, hvor begyndende moderne synsmåder kombineres med fokus på filosofiske og åndelige dimensioner. Ole Høiris beretter i "Renæssancens vilde – fra vildmand til vildskab" om europæernes første møder med "vilde" og fortolkningen af dem. Hedninger var de jo i europæernes øjne, men alt efter filosofisk ståsted kunne de forstås enten som kun delvis menneskelige vildmænd eller på linie med de fuldt menneskelige antikke folk, indtil man på tærsklen til oplysningstiden begyndte at forstå vildskaben som et stadium i hele menneskeheden og alle folkeslags ud-

vikling. Interessant er også Birgitte Rasmussen Hornbeks "Tankens excès. Renæssancens omvurdering af melankolien", hvor hun forfølger melankolibegrebet gennem oldtid og middelalder til renæssancen og påviser, hvordan melankolitænkningen i renæssancen løsriveres fra lægevidenskabelige forestillinger om kroppens væsker og de dertil knyttede temperamenter og i stedet sammenknyttes med intellektuel erkendelse.

Afsnittets overraskelse er imidlertid Bodil Marie Thomsens sammenkobling af mode og billedkunstens centralperspektiv i "Centralperspektivets og modens opkomst". Hendes tese er, at centralperspektivets mulighed for at skabe illusionen om fritstående, tredimensionelle kroppe rummer en verdsliggørelse, en binding til det jordiske, som er en forudsætning for markering af menneskelig individualitet. En markering, der blandt andet sker gennem moden.

Den "grønne løve", der fortærer solen, var et hyppigt forekommende alkymistisk symbol, der alluderede til gulds opløselighed i kongevand (en blanding af salt og salpetersyre). Illustration til Helge Kraghs videnskabshistoriske artikel.

Kulturliv

I hovedafsnittet om renaissancens kulturliv har jeg med glæde læst Michael Skovmands veloplagede artikel om "Shakespeare og renæssancen", hvor han i tekstanalyser bl.a. af *Romeo og Julie* påviser, hvordan konflikterne hos Shakespeare afspejler dramaet mellem den gamle slægtsbundne og den nye individualistiske orden. Andre bidrag i dette afsnit, Annelis Kuhlmanns "Teatrali-

tet i dansk dramatik fra renæssancen. Scener fra Hamlets samtidige teater i Danmark", Erik Vive Larsens "Renæssancens fyrstebeskrivelser" og Pernille Hermanns "Rimkrøniken. Tradition og erindring i senmiddelalder og tidlig renæssance" giver indblik i for mig næsten ukendt dansk litteratur i samme periode. Agnes Arnórsdóttirs "Erindringer i afskrift. Om den islandske oldtidsinteresse i 1500- og 1600-tallet" viser, hvordan den islandske skriftkultur i 1600-tallet var påvirket af den humanistiske kultur fra det europæiske kontinent og således medvirkede til at forme – eller omforme – erindringen om den nationale fortid. Hun peger i den sammenhæng også på de stærke kvinders betydning for denne proces. Endelig behandler Marianne Pade i kapitlet "Kommunikation og selvscenesættelse. Brevet i renæssancen" brevskrivningens teori og praksis. Afsnittet rummer også to kunsthistoriske bidrag. I "Renæssancens grotesker" behandler Maria Fabricius Hansen disse dekorative hybrider mellem natur- og kulturformer fra antikken over middelalderen til renæssancen. Den for mig største godbid har jeg dog gemt til sidst: Hans Jørgen Frederiksen "Billedkunstens renæssance og reformation" om synet på billedkunst i middelalder og renæssance fra middelalderens opfattelse af det religiøse billede som symbol og en nødvendig og særlig erkendelsesvej og til renæssancens ønske om, at billedet skal "ligne", hvorved der sker en nedtoning af det religiøse element i billedkunsten. En nedtoning, der accentueres yderligere af Martin Luthers og ikke mindst Calvins vægt på skriftens ord som den centrale forkyndelse.

Fra Borgmestergården i Den Gamle By: Oval rude bemalet med orlogsskib for fulde sejl og med dannebrog på alle master og agter. Illustration til Jan Kocks artikel om brug af glas i byggeriet.

I det noget kortere delafsnit om renæssancens efterliv fandt jeg i Jan Kocks "Ruder med personlighed. En mode i renæssancen", der handler om den stadig mere udbredte brug af glas i renæssancens bygninger, forklaringer på de små billedpartier, jeg ofte har kikket på i Borgmestergårdens ruder i Den Gamle By i Århus. Det muntre amoralske klosterliv i stærk strid med de benediktinske klosterregler i det tidligere kloster San Cataldo ved Amalfi, som må være mange danske forskere i behagelig erindring som forskerrefugium, er emnet for Susanne Malchus artikel "Nonneliv på San Cataldo i renæssancen". Og endelig fascineres jeg som gammel sproghistoriker over det lingvistiske detektivarbejde, der ligger til grund for Peter Bakkers "Renæssancens spor. Canadiske indianeres kontakt med baskere".

I værket sidste afsnit om renæssancens efterliv blev jeg især fanget af Thomas Holme Hansens "... et lidet forsvarligt tusmørke". Om renæssancer, Knud Jeppesen og en fremsynet fodnote", som omhandler den verdenberømte århusianske Palestrina-forsker, både hans eftersøgning af nodemanuskripter og hans arbejde med stiltræk i Palestrinas musik, krydret med brevcitater fra hans forskningsrejser.

En kalejdoskopisk bog

Bogen er kalejdoskopisk, og andre anmeldere har koncentret sig om delvis andre godbidder i det righoldige udvalg, for der er virkelig noget for enhver smag i denne chokoladeæske. Det, jeg selv har hæftet mig ved på tværs af både de artikler, jeg her har fremhævet, og bogens andre bidrag omkring retshistorie, filosofi, Martin Luthers tanker og renæssancearkæologi er fremhævelsen af kontinuiteten frem for bruddet mellem middelalder og renæssance. Det perspektiv har været en af mine aha-oplevelser.

Bogen er rigt illustreret med mange spændende og farverige illustrationer, hvad der naturligvis øger dens tiltrækningskraft og i de fleste tilfælde giver endnu en dimension i formidlingen, især hvor der er gode forklarende tekster til illustrationerne. Men hvordan er så formidlingsintentionerne lykkedes, sådan mere overordnet set? Ja, det er ikke nogen nem og folkelig bog, der er kommet ud af det. Ofte er læsningen ganske krævende, der forekommer mange fagudtryk i artiklerne, der kunne have behøvet en forklaring, og bogens fremmedsprogspolitik er noget vaklende. Forbilledlige er her f.eks. Marianne Pade, der bringer både latinske originaltekster og danske oversættelser, Michael Skovmand, der giver læserne Shakespeare på både engelsk og dansk, eller Erik Vive Larsen, som både giver os den gamle danske originaltekst og en moderne dansk version. Således bevares "duften", uden at det går ud over forståeligheden. Derimod præsenterer Helge Kragh os for termer som *iatrokemi*, hvor jeg nok ikke er den eneste, der har brug for at konsultere en fremmedordbog, og mit gymnasielatin er også for rustent til at forstå de latinske bogtitler, han gengiver uden oversættelse. Da jeg har særlige forudsætninger i tysk sproghistorie, går det bedre med citater på 1500-tallets tysk, men for hvor

mange gælder det? Her burde redaktorerne have grebet ind.

Bogen, der med sikkert temmelig omfattende støtte fra Aarhus Universitets Forskningsfond er kommet ned på den rimelige pris af 298 kr. for en flot og lækker bog, kan anbefales, ikke som renæssancebogen, hvis man kun skal have én, dertil er fægtningen lidt for spredt, og der er væsentlige områder, f. eks. inden for historie, kunst- og arkitekturhistorie, der ikke er dækket – for nu bare lige at tage de felter, hvor jeg selv er lidt bedre bevandret. Sådanne mangler skyldes formentlig, at Universitetet ikke lige sidder inde med eksperter på disse områder. Men hvorfor er en så fremtrædende renæssancefigur som *Faust* ikke repræsenteret – for ikke at tale om hekseforfølgelserne, det netop kulminerede i renæssancen? Der må der være gået noget galt, for her findes der faktisk ekspertise på Aarhus Universitet.

Renæssancens verden kan således fungere som et interessant supplement til andre fremstillinger. Dens styrke er det tværvidevidenskabelige perspektiv, demonstrationen af, at alle fakulteter ved Aarhus Universitet – i varierende omfang, ganske vist – har noget på hjerte om denne vigtige periode i Europa.

Kirsten Gomard er lektor ved Center for Kønsforskning, Institut for Historie og Områdestudier, Aarhus Universitet.